

Nederlandse Mededingingsautoriteit
T.a.v. De heer A.W. van der Meulen
Postbus 16326
2500 BH Den Haag

Datum: 19 januari 2010
Kenmerk: L10-100219/LSC
Onderwerp: zienswijze zaaknummer 102669

Geachte heer/mevrouw,

De Raad van Bestuur van de Nederlandse Mededingingsautoriteit (hierna "de Raad") heeft op 1 december 2009 het codewijzigingsvoorstel inzake het wetsvoorstel **Wijziging van de Gaswet en de Elektriciteitswet 1998, tot versterking van de werking van de gasmarkt, verbetering van de voorzieningszekerheid en houdende regels met betrekking tot de voorrang voor duurzame elektriciteit, alsmede enkele andere wijzigingen van deze wetten**¹ ter inzage gelegd (zaaknummer 102669, hierna "het Voorstel"). APX-ENDEX heeft met belangstelling kennis genomen van het Voorstel en maakt graag gebruik van de mogelijkheid om haar zienswijze naar voren te brengen.

De Raad van Bestuur van de Nederlandse Mededingingsautoriteit (hierna de Raad) heeft het Voorstel ter inzage gelegd op het moment dat de behandeling van het voornoemde wetsvoorstel door beide Kamers der Staten-Generaal nog niet is afgerond. Dit betekent dat het Voorstel nog kan worden aangepast. Dit kan invloed hebben op ons voorstel als in deze brief weergegeven. Niettemin waardeert APX-ENDEX het besluit van de Raad om het Voorstel nu al ter inzage te leggen, omdat dit de kans vergroot dat het nieuwe marktmodel en balanceringsregime op 1 april 2011 in werking kunnen treden.

APX-ENDEX ziet het als haar taak om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van een efficiënte en liquide groothandelsmarkt waar partijen door te handelen op de Title Transfer Facility (hierna "TTF") zelf een volledige inkoopportefeuille kunnen samenstellen en balanceren. Om dit doel te bereiken is het noodzakelijk om een meer marktconforme en toekomstbestendige wijze van balanceren te introduceren en de verhandelbaarheid van gas te vergroten. Vanuit dit perspectief hecht APX-ENDEX groot belang aan het Voorstel.

Hierna volgt het inhoudelijk commentaar van APX-ENDEX op het Voorstel. Daarin komen achtereenvolgens de volgende onderdelen van de Gastransportvoorwaarden-LNB aan de orde: Programmaverantwoordelijkheid (hoofdstuk 3.1 en 3.2), Het Balanceringsregime (hoofdstuk 4) en Kredietwaardigheidseisen (bijlage 1).

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 31 904.

Programmaverantwoordelijkheid. Hoofdstuk 3.1 en 3.2 Gastransportvoorwaarden-LNB.

In artikel 1 van het voorstel tot wijziging van de Gaswet² staat dat onder programmaverantwoordelijkheid wordt verstaan de verantwoordelijkheid voor het opstellen van een programma als bedoeld in artikel 17b, eerste en tweede lid van diezelfde wet. In artikel 17b wordt gesteld dat degene die gas op het gastransportnet invoedt tot een virtueel punt (VPPV) op het gastransportnet verantwoordelijk [is] voor het opstellen van een programma, waarin is opgenomen hoeveel gas waar op het gastransportnet wordt ingevoerd of onttrokken.

Uit artikel 3.1.1 e.v. van de Gastransportvoorwaarden-LNB maakt APX-ENDEX op dat eenieder (dus niet alleen diegene die gas invoedt in of onttrekt aan het gastransportnet) gebruik kan maken van de diensten van de landelijk netbeheerder door een overeenkomst te sluiten met deze netbeheerder en mitsdien zij erkende programmaverantwoordelijke (hierna "PV") is. Dit betekent dat een beurs of afwikkelonderneming ook een erkende PV moet zijn en dus programma's moet indienen bij de landelijk netbeheerder.

Volgens APX-ENDEX gaat het voorstel in dit opzicht verder dan de Wet voorschrijft. Dit beeld wordt verder versterkt door de categorieën van erkende PV zoals zijn beschreven in artikel 3.2.1 e.v. van de Gastransportvoorwaarden-LNB (erkenning LA en LB). Daarbij merken wij op dat een beurs of afwikkelonderneming op grond van de definitie van erkenning LA en LB niet in een van deze categorieën kan worden ingedeeld omdat zij geen fysieke transport capaciteit contracteren.

Daarom verzoekt APX-ENDEX de Raad het Voorstel zodanig aan te passen dat beurzen en afwikkelondernemingen worden gevrijwaard van de plicht om een erkenning LA of LB te verkrijgen. In plaats daarvan zou een extra (derde) vorm van erkenning kunnen worden geïntroduceerd waarbij rekening wordt gehouden met de onderstaande overwegingen. Een beurs of afwikkelonderneming (clearing house) voedt en onttrekt geen gas in of van het gastransportnet maar draagt alleen zorg voor de totstandkoming en afwikkeling van transacties op de TTF. Bovendien hebben een beurs en een afwikkelonderneming nooit een positie, omdat zij optreden als centrale tegenpartij van de koper en verkoper van gas op de TTF. Kortom, het dragen van programmaverantwoordelijkheid door een beurs of afwikkelonderneming voegt vanuit het perspectief van fysieke balanshandhaving niets toe. Bovendien leidt het dragen van programmaverantwoordelijkheid tot onnodige en disproportionele juridische, operationele en financiële lasten voor een beurs of afwikkelonderneming.

Het Balanceringsregime. Hoofdstuk 4 Gastransportvoorwaarden-LNB.

Introductie

Zoals gezegd is de introductie van een marktgebaseerd balanceringsregime noodzakelijk voor de realisatie van een efficiënte en liquide groothandelsmarkt voor gas. Daarom heeft de Minister van Economische Zaken Gas Transportservices (hierna "GTS") verzocht een voorstel te doen voor een

² Wijziging van de Gaswet en de Elektriciteitswet 1998, tot versterking van de werking van de gasmarkt, verbetering van de voorzieningszekerheid en houdende regels met betrekking tot de voorrang voor duurzame elektriciteit, alsmede enkele andere wijzigingen van deze wetten. Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, 31 904.

nieuw balanceringsregime. De hoofdlijnen daarvan zijn beschreven in de "eindrapportage balanceringsregime" van GTS³. Omdat het Voorstel hier in hoge mate op is gebaseerd, achten wij het noodzakelijk om hier kort bij stil te staan⁴.

Een marktgebaseerd balanceringsregime moet volgens APX-ENDEX aan de volgende vier randvoorwaarden voldoen:

1. Programmaverantwoordelijken kunnen afwijkingen t.o.v. hun programma's herstellen door onderling gas te kopen of verkopen op de TTF intra-day markt en beschikken daarvoor over een nauwkeurig en *near real time* programmaonbalans signaal;
2. Programmaverantwoordelijken kunnen bijdragen aan het herstellen van de systeembalans door gas te kopen of verkopen van of aan GTS op de TTF intra-day markt en beschikken daarvoor over een nauwkeurig en *near real time* systeembalans signaal;
3. GTS handhaaft de systeemintegriteit door gas te kopen of te verkopen op dezelfde (ad 2 en 3) TTF intra-day markt zodra een vooraf vastgestelde systeembalans grens wordt overschreden;
4. Het volume en de prijs waarvoor GTS gas koopt of verkoopt voor het herstellen van de systeembalans vormen de basis voor verrekening van onbalans tussen GTS en programmaverantwoordelijken.

Een balanceringsregime dat aan deze randvoorwaarden voldoet is marktgebaseerd omdat de ('outright') prijs van gas het resultaat is van de verzoening van vraag naar en aanbod van gas op een intra-day markt waar alle programmaverantwoordelijken en GTS actief kunnen zijn. Omdat GTS en programmaverantwoordelijke partijen op dezelfde (intra-day) markt gas kopen en verkopen voor het handhaven van de systeembalans en portfoliobalans, zijn de onbalanskosten die daaruit voortkomen per definitie marktconform. Het is volgens APX-ENDEX dus van essentieel belang dat de intra-day markt de onbalansmarkt is.

Het nieuwe balanceringsregime zoals is vastgelegd in het Voorstel voldoet wel aan de eerste, tweede en vierde randvoorwaarde, maar niet aan de derde. Immers, omdat GTS zelf de onbalansmarkt (biedladder) zal exploiteren en deze afsplitst van de TTF (intra-day) markt, is het Voorstel in strijd met de derde randvoorwaarde en zal het onzes inziens niet voorzien in een marktconform balanceringsregime.

Voor het welslagen van het voorgestelde balanceringsregime is het volgens APX-ENDEX van groot belang dat de TTF *within-day* markt én de onbalansmarkt (biedladder) zich beide kenmerken door een efficiënte prijsvorming. Dit houdt in dat de prijs van gas op beide markten wordt bepaald door de marginale prijs en schaarste in de markt (afspiegeling van de systeembalans). APX-ENDEX zet zich in voor de integratie van de TTF *within-day* markt en de onbalans markt en hoopt daarmee een positieve bijdrage te leveren aan een efficiënte en transparante prijsvorming op beide markten.

³ GTS: Eindrapportage Balanceringsregime, 3 juni 2009, LTM 09.0104

⁴ Volledigheidshalve gaat de reactie van APX-ENDEX op de concept Eindrapportage Balanceringsregime als bijlage bij deze zienswijze. Deze bijlage maakt onderdeel uit van deze zienswijze.

Hierna volgen enkele voorstellen tot verbetering van het codewijzigingsvoorstel gericht op het borgen van de bovenstaande uitgangspunten.

4.1.1. Het indienen van programma's

Als een beurs of afwikkelonderneming en haar leden ieder hun programma's indienen kan er bij controle door de landelijk netbeheerder een verschil bestaan tussen deze programma's (inconsistentie). Als niet op voorhand vaststaat dat de door de beurs of afwikkelonderneming ingediende programma's altijd als juist worden beschouwd, betekent dit dat de beurs of de afwikkelonderneming tussen het indienen en het uitvoeren van een programma een financieel risico loopt ten opzichte van haar tegenpartij (het lid). Een beurs of afwikkelonderneming moet dit risico afdekken en zal daarom een hogere zekerheidsstelling aan haar leden vragen. Dit maakt handel op een beurs relatief onaantrekkelijk. Dit probleem kan worden voorkomen als op voorhand vaststaat dat de door een beurs of afwikkelonderneming ingediende programma's altijd als juist moeten worden beschouwd. Een afwijking van het programma van de beurs of afwikkelonderneming ten opzichte van het programma dat is ingediend door haar tegenpartij (het lid), leidt dan automatisch tot een aanpassing of afkeuring van het programma van de laatstgenoemde door de landelijk netbeheerder. APX-ENDEX verzoekt de Raad dan ook het Voorstel aan te passen door een hiertoe strekkende bepaling op te nemen in artikel 4.1.1.5 van de Gastransportvoorwaarden-LNB.

4.1.3. De Biedladder

Voor een efficiënte prijsvorming op de TTF *within-day* markt én de onbalansmarkt (biedladder) is het van belang dat orders die marktpartijen op deze markten plaatsen een nauwkeurige afspiegeling vormen van de systeembalans. Dit is slechts mogelijk als deze partijen de mogelijkheid hebben om bestaande orders aan te passen (prijs en volume), in te trekken en nieuwe orders te plaatsen.

In artikel 4.1.3.1 en 4.1.3.3 van het Voorstel wordt deze mogelijkheid drastisch beperkt; het volume van een order kan tot 8 uur voor het uur van levering worden aangepast en de prijs van een order kan tot 4 uur voor het uur van afname worden aangepast. Dat betekent dat de belangrijkste aspecten van een order (prijs en volume) ver voor het uur van levering vaststaan, terwijl de partij die de order heeft geplaatst nog geen goed zicht heeft op marktomstandigheden op het moment dat de biedladder kan worden afgeroepen. Hierdoor bestaat de kans dat een order op het moment dat de biedladder wordt afgeroepen de marktomstandigheden niet langer weerspiegelt. Verder merken wij op dat deze beperkingen afwijken van de wijze waarop de TTF markt is georganiseerd (bijv. gate closure time is 30 minuten voor aanvang levering). Hierdoor wordt de TTF *within-day* markt feitelijk buiten spel gezet zodra de orders op de biedladder zijn bevroren.

APX-ENDEX is dan ook van mening dat deze order-beperkingen de marktwerking op de TTF *within-day* markt én de onbalansmarkt kunnen verstoren en vraagt de Raad daarom het Voorstel op dit punt aan te passen. Ten eerste zal het moment waarop de prijs en het volume van een order niet meer mogen worden gewijzigd, gelijk moeten worden getrokken. Ten tweede zullen partijen tot kort voor het uur van levering de gelegenheid moeten krijgen om bestaande orders te wijzigen, in te trekken of nieuwe orders te plaatsen. Ten derde pleit APX-ENDEX ervoor dat het

moment waarop orders voor de onbalansmarkt worden 'bevroren' de TTF markt zo dicht mogelijk benadert.

Artikel 4.1.3.5 geeft de landelijk netbeheerder de mogelijkheid om overeenkomsten aan te gaan met partijen die tegen een vergoeding (reserveringsvergoeding) zich ertoe verplichten een minimale hoeveelheid biedingen te doen op de onbalansmarkt (biedladder). In principe steunt APX-ENDEX deze mogelijkheid omdat het de landelijk netbeheerder de zekerheid geeft dat er voldoende gas wordt aangeboden op de biedladder. Hetzelfde artikel geeft de landelijk netbeheerder ook de mogelijkheid om de prijs van gas in de overeenkomst over de reserveringsvergoeding op te nemen. APX-ENDEX ontraadt dit, omdat dit de marktwerking op de biedladder en TTF *within-day* markt kan verstoren. Zoals hierboven al is betoogd moeten partijen de vrijheid hebben om hun orders aan te passen, ook als zij een reserveringsvergoeding ontvangen. De reserveringsvergoeding dient alleen ter compensatie van de kosten die de eigenaar van het flexibele middel maakt door zich ertoe te verplichten een minimale hoeveelheid biedingen te doen op de onbalansmarkt (biedladder).

4.1.4 Dagelijkse balanshandhaving

De acties die de landelijk netbeheerder neemt ten behoeve van de balanshandhaving in een tekort- over overschotsituatie staan beschreven in artikelen 4.1.4.2 en 4.1.4.3. Als de biedladder wordt afgeroepen koopt of verkoopt de landelijk netbeheerder gas van of aan balansassisterende programmaverantwoordelijke(n). Vervolgens verkoopt of koopt zij dit assistentiegas aan of van de onbalans veroorzakende programmaverantwoordelijke(n). Deze transacties zijn de facto TTF transactie en hebben dus geen gevolgen voor de fysieke systeembalans. In het licht van de eindrapportage balanceringsregime van GTS is dit een opmerkelijke keuze. In deze eindrapportage geeft de landelijk netbeheerder aan de systeembalans te willen herstellen d.m.v. een biedladder waarop fysieke middelen worden aangeboden omdat dit voor haar aantrekkelijker is dan kopen of verkopen op de TTF. Toch is de in- en verkoop van assistentiegas volgens de landelijk netbeheerder noodzakelijk om programmaverantwoordelijken te belonen voor de assistentie die zij verlenen bij het in balans houden van het landelijk transportnet. Volgens APX-ENDEX is het tegenovergestelde het geval. De voorgestelde in- en verkoop van assistentiegas door de landelijk netbeheerder is een beloning voor slecht gedrag van partijen die assistentiegas aanbieden omdat zij hierdoor de afroep van de biedladder gaan afwachten. Hierdoor kunnen zij (onbedoeld) liquiditeit onttrekken aan de TTF *within-day* markt. Door de in- en verkoop van assistentiegas door de landelijk netbeheerder te laten vervallen, worden marktpartijen die assistentiegas aanbieden, geprikkeld om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van een liquide *within-day* handel. Een meer liquide TTF *within-day* markt biedt onbalans veroorzakende partijen meer mogelijkheden om hun onbalanspositie te herstellen.

Guidelines of Good Practice for Gas Balancing (GGPGB)

Voor een beoordeling van het balanceringsregime zijn volgens APX-ENDEX de Guidelines of Good Practice for Gas Balancing (GGPGB) van ERGEG van belang. Het doel van de GGPGB is om de landelijk netbeheerder en de toezichthouders van een leidraad te voorzien bij het ontwikkelen van een (nieuw) balanceringsregime. Hoewel deze leidraad niet bindend is, stelt het duidelijke criteria aan het ontwerp van een balanceringsregime. Verder stelt het eisen aan de

harmonisatie van het balanceringsregime met de regimes in de ons omringende landen, dit met het oog op het faciliteren van grensoverschrijdende handel (artikel 1.31). Omdat het Voorstel voor het nieuwe balanceringsregime op belangrijke punten afwijkt van de regimes in de ons omringende landen, verzoekt APX-ENDEX de Raad om samen met de landelijk netbeheerder het rapport op te stellen in overeenstemming met artikel 1.32 van de GGPGB en na consultatie van marktpartijen (artikel 1.33) dit rapport te betrekken bij de behandeling van het Voorstel.

Kredietwaardigheidseisen. Bijlage 1 Gastransportvoorwaarden-LNB.

De landelijk netbeheerder loopt bij het verlenen van diensten aan erkende programmaverantwoordelijken financiële risico's. Het is daarom alleszins redelijk dat zij een effectief en efficiënt kredietwaardigheidbeleid voert om zich tegen deze risico's in te dekken. De wijze waarop de landelijk netbeheerder dit doet, wordt in het Voorstel op sommige punten aangepast.

Uit het Voorstel valt voor APX-ENDEX niet op te maken hoe de hoogte van de financiële risico's van de landelijk netbeheerder zich verhouden tot de hoogte van de financiële zekerheden die erkende programmaverantwoordelijken moeten afgeven. Ook is niet inzichtelijk hoe de financiële risico's zijn vertaald in de berekening van de exposure (B1.5). Deze onduidelijkheid heeft o.a. betrekking op de onderstaande vragen.

- B1.2.c. Hoe wordt op grond van de genoemde financiële kengetallen de risicocategorie bepaald?
- B1.5, ad 2. Waarom is de initiële *exposure* van een partij die een aanvraag heeft ingediend om erkend te worden als programmaverantwoordelijke gelijk aan de maximale hoeveelheid gas die in een periode van drie dagen wordt geleverd (en niet 1, 8 of 365 dagen)? Waarom kan niet meteen worden volstaan met het stellen van een financiële zekerheid die tenminste gelijk is aan de exposure zoals berekend o.b.v. de 'hoofdregel'?
- B1.5, ad 2. Waarom is de exposure voor onbalans in de overgangsregeling gelijk aan twee vijfde deel van de totale *exposure* zoals die geldt op de datum van inwerkingtreding?
- B1.6. Op grond waarvan is de kredietruimte 3% van het reële eigen vermogen voor erkende programmaverantwoordelijken in de risicocategorie 'midden' en 6% in de risicocategorie 'laag'? Hoe heeft de landelijk netbeheerder deze percentages vastgesteld?
- B1.6. Hoe heeft de landelijk netbeheerder de percentages bepaald waarmee de initiële kredietlimiet wordt verhoogd of verlaagd o.b.v. de nettowinst en de cashflow?

Om te voorkomen dat het kredietwaardigheidsbeleid van de landelijk netbeheerder tot onnodig hoge kapitaalkosten van netgebruikers leidt, pleit APX-ENDEX ervoor dat de landelijk netbeheerder bijlage B1 van het voorstel verduidelijkt. Op grond hiervan kan de Raad vervolgens vaststellen of het door de landelijk netbeheerder gevoerde kredietwaardigheidbeleid als effectief en efficiënt kan worden aangemerkt.

Met deze zienswijze hoopt APX-ENDEX een bijdrage te hebben geleverd aan de totstandkoming van het besluit van de Raad over het Voorstel. Uiteraard is APX-ENDEX graag bereid om haar zienswijze mondeling toe te lichten tijdens de hoorzitting op 28 januari 2010.

Mocht u naar aanleiding hiervan nog vragen hebben dan zijn wij steeds bereid die te beantwoorden. U kunt hiervoor contact opnemen met Egbert-Jan Schutte-Hiemstra, Public & Regulatory Affairs, tel. +31-20-3054034 of e-mail e.schutte-hiemstra@apxendex.com.

Met vriendelijke groet,
APX-ENDEX

Lucas Schmeddes
CFO